

Saai, streng, maar je leert wel wat

Schrijffles van een computerprogramma in plaats van de leraar Nederlands. Een kleine honderd middelbare scholen werken nu al een paar jaar met het zogeheten TiO.

Van onze verslaggever
Robin Gerrits

ROSMALEN/RAAMSDONKSVEER

‘Maak het zo saai mogelijk, heb ik tegen mijn webdesigner gezegd. We hebben het onderwijs veel te leuk gemaakt voor onze jongeren. Alsof het kleuters zijn, in plaats van opgroeiende pubers die feesten en vrijen. TiO is niet leuk; je leert schrijven.’

De Neerlandicus Ad Bok (68) is geestelijk vader van een unieke schrijfmethode per computer, Taalonderwijs in Ontwikkeling (TiO). In Rosmalen, waar zijn Bureau voor Educatieve Ontwerpen zetelt, begon hij tien jaar geleden het ontwikkelwerk. Inmiddels werken een kleine honderd scholen ermee: acht basisscholen, één pabo, een paar roc's en de rest middelbare scholen.

De leerling die met TiO werkt, ziet vooral een strak computerscherm met veel vakjes en rechthoekige knopjes. Links de ruimte om een tekst te maken, rechts, boven en onder openen al die knopjes suggesties voor verbetering, verzorging, stijlfiguren en wat al niet, telkens voorzien van sprekende voorbeelden. Want de computer kan een tekst niet lezen of begrijpen, maar wel dwingen kritisch te kijken naar wat al is opgeschreven: waar kan het beter?

Dat is precies het lastige proces dat het schrijfonderwijs op gang moet zien te brengen. Schrijven is niet als 1 + 1 = 2, maar vergt een enorme hersenbelasting, blijkt uit onderzoek. Veel meer dan luisteren, spreken en lezen, zegt Theo Pullens, docent aan de pabo van Avans Hogeschool in Breda. Binnenkort promoveert hij op de werking van TiO, afgezet tegen bestaande schrijfmethodes. ‘Het mooie van TiO is dat het kinderen vrijmoedig laat oefenen. Het zegt: je hebt nog niet genoeg geoefend, je hebt nog weinig adviezen ingewonnen, of: probeer eens een ander genre uit.’

Onvermoeibare computer

Leraren Nederlands zouden misschien ook wel zo willen werken, maar zijn er fysiek niet toe in staat. Geen docent houdt het vol om week na week leerlingen stukjes te laten schrijven en die inhoudelijk te beoordelen. Maar een computerprogramma wordt niet moe.

Bok hanteert hiervoor het begrip *feed-forward*: je plaatst leerlingen in een rijke taalomgeving, zoals jonge kinderen leren praten bij hun ouders. Het computerprogramma reageert niet inhoudelijk, maar stimuleert vooruit. Niet zachtzinnig, overigens. ‘Je oefent erg weinig, je maakte te veel fouten’, zegt de computer bijvoorbeeld streng. ‘Om iets te leren moet je ook dingen doen die minder leuk zijn’, zegt Pullens.

TiO stelt ook hoge eisen aan leraren, zegt Bok. ‘Ze mogen hun kinderen geen ruimte laten voor ontsnapping, moeten erop toezien dat echt geoefend wordt. Leerlingen laten lastige opdrachten liever vallen als ze de kans krijgen.’

En dan levert het ook nog geen beoordelingscijfers op. Veel belangrijker dan wat er precies uitkomt, is dat leerlingen serieus geoefend hebben. Dat snappen docenten aanvankelijk vaak niet. Dat maakt TiO echt anders dan het bestaande, zegt docent Nederlands Thea Tigchelaar van het

Docent Nederlands Thea Tigchelaar van het Dongemondcollege in Raamsdonksveer bekijkt de vorderingen van leerlingen die werken met het computerprogramma TiO. Foto Marcel van den Bergh / de Volkskrant

Dongemondcollege in Raamsdonksveer. ‘Veel digitale lesprogramma's zijn een extra versie van het oefenboek op de computer. Vooral oudere docenten vinden het vreemd: een methode zonder cijfers, niet alles wat de leerling doet nakijken, en uitgaan van vertrouwen.’

En het werkt, zegt Tigchelaar, al is dat moeilijk in harde cijfers uit te drukken. ‘In de loop van het eerste jaar dat we ermee werkten, waren de collega's van bijvoorbeeld aardrijkskunde en geschiedenis positief verast over hoe er geschreven werd.’

Ja, het werkt, zegt ook Theo Pullens. Hij verdeelde voor zijn dissertatie zijn onderzoeksgroep van 186 kin-

deren van zes scholen in drieën: een deel dat een jaarlang met TiO werkte, een deel dat van pabo-studenten intensief schrijfonderwijs kreeg en een deel dat traditioneel les kreeg.

Kwaliteit omhoog

Wat bleek, na het beoordelen van 2.500 opstellen in drie fasen van het jaar? De kwaliteit van de teksten van de TiO-groep steeg niet alleen het snelste naar het tweede meetpunt, maar bleef ook tot het eind van het jaar stijgen. De groep leerlingen die wel intensief schrijfonderwijs kreeg maar zonder TiO, steeg in het eerste deel wel licht, maar zakte daarna terug naar bijna het beginniveau, en

de derde groep steeg over de hele lijn nauwelijks.

Pullens verklaart dit vooral uit de onbeperkte adviezen die de leerlingen krijgen aangereikt. ‘Een docent kan nooit zoveel vragen beantwoorden als TiO. Als jonge leerkrachten al kunnen leren spellen en lezen, mag je tegenwoordig niet mopperen.’

Aan de reacties van de leerlingen is te merken dat ze er echt wat voor moeten doen. ‘Het duurt allemaal zo lang’, zegt Sander Hoogendijk (17), 5-atheneum aan het Dongemondcollege. ‘Voor je kunt gaan schrijven, moet je eerst al dat voorwerk doen.’ ‘Ook het verbeteren en verzorgen duurt lang’, zegt klasgenoot Niels

van der Veen (17). ‘Maar eerst lukte het mij nooit betogen te schrijven. Dat gaat nu veel beter.’

‘Heel saai’, bevestigen de havo-3-meisjes Daniëlle Bolsius (14) en Anne Anssems (15) de geslaagde inspanningen van de webontwerper. In de 2,5 jaar dat ze er wekelijks mee werken, schreven ze een slordige zeventig teksten. Anders waren dat er misschien tien geweest, of nog minder.

Bok ziet in de reacties van docenten die met TiO werken het bewijs van de leeropbrengsten. ‘Af en toe krijg je mooie signalen, zoals de docent in Roosendaal die bij terugkeer na een jaar stomverbaasd was over de enorme progressie bij de kinderen.’

Kritiek

Kritische geluiden zijn er ook. Suzanne van Norden van de Taalwerkplaats, die schrijffles geeft op scholen, erkent dat veel oefening noodzakelijk is. Maar van TiO schrijft ze. ‘Het is té vol, te overdadig. Dat benauwt me.’

Ook de in taalonderwijs gespecialiseerde UvA-hoogleraar Gert Rijlaarsdam heeft twijfels. ‘Ik durf de stelling aan dat ik met een kwart van het voor TiO vereiste aantal teksten, maar met de juiste les eromheen meer bereik.’

Hij ziet een tegenstrijdigheid: ‘Je wilt dat iemand gaat trainen om kilometers te maken, maar gaat er met een zweep naast staan. Als je wilt dat kinderen oefenen, mag je het best wat aantrekkelijker maken.’

Maar Bok is het juist om die omslag te doen. ‘Docenten zijn nu de helft van hun tijd bezig kinderen te motiveren. Zonde! Want het werkt verslavend: er is steeds meer nodig voor het gewenste effect. TiO doet jongeren weer beseffen dat het een voorrecht is op school te zitten.’

Bok: ‘Ik zeg weleens tegen leerlingen: je leeftijdsgenoten zitten in de bouw. Als je dat ook wilt, prima, ga je gang. Maar je kunt je ontwikkelen. Leren is een serieuze taak. Dit programma pakt je ongenadig bij je kladden.’

ADVERTENTIE

8-daagse vliegreis/cruise

LUXE NIJLCRUISE EGYPTE

GRATIS
PARK, SLEEP & FLY
ARRANGEMENT
zie www.kras.nl/parksleepfly

MS l'Aube du Nil

8 dagen vanaf
298

Uw 5-sterren Nijlcruise boekt u nergens voordeliger!

NIJLCRUISE EGYPTE
Vertrek: van 3/11/2011 t/m 25/10/2012

- boek vandaag nog deze luxueuze en supervoordelige cruise per MS l'Aube du Nil, inclusief alle maaltijden. Voor slechts € 105 extra, ook all inclusive* mogelijk!
- wilt u alle highlights langs de Nijl zien? Boek dan vooraf, **zéér voordelig** het optionele excursiepakket incl. entreegelden, transfers, Nederlandssprekende reisleiding en bezoek o.a. de **Vallei der Koningen**, de **Tempel van Hatsjepsot**, de enorme **Kolossen van Memnon**, de **Horus Tempel**, de

Highdam, de onvoltoode Obelisk, de Tempel van Philae en de fameuze tempels van Kom Ombo, Luxor en Karnak.

- diverse strandverlengingen Hurghada mogelijk!

INCLUSIEF: vlucht Amsterdam-Luxor v.v. met ArkeFly, luchthavenbelastingen en brandstofheffing, Nederlandssprekende reisleiding, transfers, cruise met verblijf in een voordeelhut op het 5-sterren MS l'Aube du Nil inclusief ontbijt, lunch en diner.

Zie www.kras.nl/nijlcruise

UW 5-STERREN SCHIP MS L'AUBE DU NIL

- ✓ stijlvol riviercruiseschip, volledig gerenoveerd in dec. '10
- ✓ ruime, sfeervolle buitenhutten met LCD-tv, minibar, kluisje, badkamer met bad/douche en toilet en panorama-raam
- ✓ zonnedek met zwembad, 2 jacuzzi's, zitjes en ligbedden
- ✓ lounge, restaurant, bar met dansgelegenheid, panoramabar, beautysalon, souvenirshop en wifi